

Asya Studies

Academic Social Studies/Akademik Sosyal Araştırmalar
Year: 4 - Number:12, p. 142-155, Summer 2020

İSTİHBARAT VE PARAMİLİTER GRUPLARIN MEDYAYA YÖNELİK GÖZETİMİ VE BASKISI: İRAN ÖRNEĞİ MEDIA SURVEILLANCE AND PRESSURE OF INTELLIGENCE AND PARAMILITARY GROUPS: THE CASE OF IRAN

Araştırma Makalesi /
Research Article

Makale Geliş Tarihi /
Article Arrival Date
27.03.2020

Makale Kabul Tarihi /
Article Accepted Date
26.06.2020

Makale Yayın Tarihi /
Article Publication Date
30.06.2020

Asya Studies

Yusuf Görgülü

Yüksek Lisans /Fırat Üniversitesi,
Sosyal Bilimler Enstitüsü İletişim
Bilimleri Anabilim Dalı (2018)
yusuf.gorgulu.2107@gmail.com

ORCID ID

<https://orcid.org/0000-0002-8196-0948>

DOI:

<https://doi.org/10.31455/asya.710301>

Öz

Günümüz dünyasında iletişim teknolojilerinin gelişmesi ile birlikte bilgiye olan ihtiyaçta doğru orantılı olarak artmıştır. Günümüzde İstihbarat örgütleri hem ülke içerisinde hem de ülke dışında güçlü bir yer edinme çabası içerisinde. Bir İstihbarat örgütünün başarısı öncelikle ülke içerisinde güçlü bir bilgi ağının oluşturulması ile sağlanabilir ki dış espionaj hareketlerine uygun bir zemin hazırlayabilsin. İktidarı elinde bulunduranlar ülke içerisinde yaşayan bireyler hakkında haberdar olmak istemektedirler. Bu yüzden ülke içerisinde yer alan İstihbarat birimleri ve bazı paramiliter gruplar ile temas halinde bulunmakta ve bazen kamusal güç, İstihbarat örgütlerini kendi dinamik merkezi içerisine de çekmektedir. Bu paramiliter ve istihbarat örgütünün kamusal alandaki mevcut meşru gücü ile ötekiler üzerinde bir tahakküm alanının yaratılması ülkede tek sesli dinamik bir yapının ortaya çıkmasına, toplumsal formasyonlardaki dönüşümlerdeki değersel çatışmaların gelişimini ve toplum olma bilincinin kaybolmasına sebebiyet verecektir.

Araştırma İran İstihbaratı Mois'in faaliyetleri ve diğer paramiliter gruplar ile sınırlandırılmış olup, araştırmada literatür taraması yöntemi kullanılmıştır. Bu çalışmanın amacı, İran İstihbaratı ve diğer paramiliter grupların gelişim süreci ile birlikte medyaya yönelik tutumlarını ortaya çıkarmaktır. Araştırmamızda İstihbarat ve paramiliter grupların ülkede tek bir ideolojik ve değersel ortam oluşturma güdüsünde basın ve diğer medya gruplarına yönelik her türlü tahakküm alanı yaratma amacı içerisinde giriştiği, pek çok reformist gazete ve dergilerin kapatıldığı ve sansüre maruz kaldıkları sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: İstihbarat Örgütleri, İran Rejimi, Reformist, Medya, Paramiliter Gruplar

Abstract

The need for information has increased in direct promotion to development of communication Technologies in today's world, Intelligence Organizations ara in an effort to gain a strong place both inside and outside the country. The success of an intelligence agency can be achieved primarily by creating a strong information network within the country so that it can prepare a ground suitable for external espionage movements. Those in power want to be informed about the individuals living in the country. Therefore, it is in contact with the Intelligence units and some paramilitary groups in the country, and sometimes the public power draws Intelligence organizations into its dynamic center. With the legitimate power of this paramilitary and intelligence agency in the public sphere, the creation of a domination field over the others will lead to the emergence of a monophonic dynamic structure in the country, the development of valuable conflicts in the transformations in social formations and the loss of awareness concerning to being a society.

The research was limited to the activities of Iranian Intelligence Mois and other paramilitary groups, and the literature review method was used in the research. The aim of this study is to reveal the attitude of Iranian Intelligence and other paramilitary groups towards the media along with the development process. In our study, it was concluded that intelligence and paramilitaries started to create all kinds of domination for the press and other media groups in order to create a single ideological and valuable environment in the country, and many reformist newspapers and magazines were closed and they were exposed to censorship.

Keywords: Intelligence Organizations, Iranian Regime, Reformist, Media, Paramilitar Groups

Citation Information/Kaynakça Bilgisi

Görgülü, Y. (2020). İstihbarat ve Paramiliter Grupların Medyaya Yönelik Gözetimi ve Baskısı: İran Örneği. *Asya Studies-Academic Social Studies/Akademik Sosyal Araştırmalar*, Year:4, Number: 12, Summer, p. 142-155.

GİRİŞ

İran İslam Cumhuriyeti kendi içerisinde barındırdığı etnisite çeşitliliği sebebi ile sürekli olarak yabancı istihbarat unsurlarının hedefinde olan, teokratik yönetim ile yönetilen bir Orta Doğu ülkesidir. Bu sebepten ötürü İran İslam Cumhuriyeti bu etnik yapılar üzerinde sürekli olarak kontrolü sağlamak amacı ile toplum katmanlarını denetim altında tutmaktadır. Bu denetim mekanizması hayatın her alanında açıkça görülebilmektedir. Bu alanların birisi de medya'dır.

Otoriter ölçekli medya kuramına göre, kitle iletişim araçları, iktidarların ve kamusal güçlerin hedeflerine hizmet eden, bu güdüm içerisinde kitleleri belirli bir yığın haline getirerek, tek sesli bir toplum inşa edilmesi noktasında görünürdür. Politika üretim alanı olarak görülebilecek medya, iktidarların politik söylemlerini kitlelere yayma, kitleler üzerinde ideolojik ve değersel verileri işleme noktasında önemlidir. İdeoloji bir fikirler sistemi olarak (Gürçınar, 2015: 450) bütüncül değerleri ifade etmektedir. İdeoloji bu boyutu ile toplum içerisinde bilinçli ideolojik formasyon akışıdır. Toplumlar kendi ideolojik değerlerini toplumun hâkim değerleri ile örülü bir şekilde inşa etmektedirler. Bu düşünce sistemleri devletlerin belirli organları tarafından sürekli olarak bir dayatma altında da olabilmektedir. Bu boyutu ile toplumda egemen bir ideolojik zeminin yaratılması hem medya hem de onunla ilişkili ve etkileşim içerisinde bulunan bürokratik yapılar açısından önemlidir.

İstihbarat Örgütlerinin saha çalışmalarından en önemli kaynaklarından birisi de medyadır. Medya'yı sürekli olarak etkin olarak takip eden İstihbarat örgütleri, toplumun nabzını kontrol edebilmekte, yeri geldiği zaman ise; belirli kontrol mekanizmaları ile toplum içerisinde yapay gündem oluşturma yoluna gidebilmektedirler. İstihbarat teşkilatı olan MOIS hayatın her alanında kendisini göstermektedir. Özellikle medya süreçlerinde aktif rol almaktadır. Bu vasıta ile toplum içerisinde ideolojik üretim süreçlerine katkı sağlanarak toplum gözetim altına alınmak istenmektedir.

İran'da gazeteler üç kademeli bir görünürlük içerisinde ve bunlar reformist, muhafazakâr ve etnik ölçeklidir (Shabed, 2016: 6). Muhafazakâr gazeteler daha çok rejim desteğine yönelik söylem ve içerik üretimi gerçekleştirirken, reformist gazeteler ise rejime yönelik alternatif fikir ve ideolojilerle örülü bir söylem pratiği üretmektedir. Bu çalışmamızda reformist odaklı gazetelerin yakın zamanda İstihbarat ve Paramiliter ölçekli organizasyonlar tarafından baskı ve gözetim dinamiği ele alınacaktır. Bu doğrultuda özellikle 1979 İran Devrimi sonrasında yakın zamana kadar geçen zaman dilimi içerisinde göze çarpan bazı gazete ve basın mecralarına yönelik tutumlar irdelenmiştir.

Gözetim ve Gözetim Toplumu

Gözetim, tarihsel olarak bireylerin, grupların ya da güçlü erk sahiplerinin diğerleri üzerinde bir tahakküm inşa etme amacı ile gerçekleştirdikleri kontrol mekanizmasıdır. Gözetim bir toplum içerisinde yaşayan bireylerin, grupların ya da örgütlerin sürekli olarak kontrolize edebilmek amacı ile teknolojinin sunmuş olduğu nimetler vasıtası ile izlenmesidir. Lyon (2013: 31-37) gözetimi "*etkileme, yönetme, koruma, yönlendirme gibi amaçlarla kişisel enformasyona dönük odaklı, sistemli ve düzenli bir ilgi*" olarak tanımlamaktadır (İvren, 2019: 7).Gözetim kavramının özünde bir denetim inşa etme çabası vardır. Bu noktadan hareketle denetim kavramının da açıklamakta fayda vardır. Denetim kavramının kökeni Latince olup, bu kelimenin işitmek ve gizlice dinlemek anlamı ortaya çıkmaktadır (Kır, 2010: 48). Denetim kavramını, "özünde gizlilik unsurunu barındıran, gizli olarak yapılan ve yürütülen bir süreç" olarak tanımlayabiliriz.

Gözetim kavramı tarihsel süreç içerisinde belirli dönüşümler geçirmiştir. Marx gözetim olgusunu en az süre içerisinde en minime edilmiş maliyetle maksimum kazancı ortaya koyma amacı ile işçilerin kontrol ve denetiminin sağlanması olarak ele almıştır. (Alkan, 2018: 18).Küreselleşme ve onun bir dinamosu olarak enformasyon teknolojilerinin gelişimi ile birlikte gözetim olgusu daha kapsayıcı bir şekilde kendisine yer edinmiştir. Küreselleşme olgusunun yaratmış olduğu neoliberal politikaların bir uzantısı olarak gözetim, bürokratik alanlarında sürece dâhil edilmesi ile birlikte, toplumları çevreleyen büyük bir alan olarak karşımıza çıkmaktadır. Toplumları kapsamlı çevrelemesi nedeninden ötürü, günümüzde gözetim kavramına ilişkin bakış açılarında da mevcut bir değişim gözlenmektedir. Korku kültürünü yaratan gözetim aygıtları gündelik hayatın her anında görünürdür (Çelik, 2014: 52)

Geçmişte iktidar erkleri için gözetim olgusu, kitleler hakkında daha kısıtlı bilgi depolama ve fişleme olgusu olarak karşımıza çıkarken, günümüzün küreselleşen dünyasında mobil telefondan, mobese kameralarına, sosyal medya platformlarına kadar geniş bir teknolojik ağla örülmüş bir alanın gözetimi söz konusu olmuştur. Gündelik hayatta yapılan her türlü insani pratiklerin izlenmesi ve denetim altında tutulması bu sürecin bir yansıması olarak görülebilir.

Her türlü tüketim pratiğinin özünde bir denetim görünür olmakla birlikte “*panoptikon, tüketimin gözetimine ilişkin çıkarımlarda bulunmak için kullanılabilir*” (Sönmez, 2016: 266). Alışveriş merkezlerinde yaptığımız alışverişlerden, giydiğimiz kıyafetlere, okuduğumuz gazetelere kadar her türlü tüketim pratiklerinin izlenmesi ve denetimi artık büyük bir gözetleme olgusu ile kuşatılmıştır. Kitlelerin ideolojik tüketim pratikleri, değerlerine ilişkin varyanslarının tüketimi de bu süreçte iktidar ve iktidar erklerinin kuşatması altındadır.

Günümüz dünyasında gözetim yalnızca teknolojik verilerle yapılmamaktadır. Bürokratik mekanizma ve kamusal bir güç olan İstihbarat örgütleri de bu gözetim olgusu içerisinde önemli bir yere sahiptir. Kamusal gücü elinde bulunduranlar, bürokratik mekanizmayı da belirli oranda bir denetim amacı ile kullanmakta ve sürece yön verebilmektedir.

Gözetim toplumu, bireylerin gerçekleştirdikleri her türlü pratiklerin izlendiği ve izleme ediminin bir belgelendirme süreci ile görünürliğünün ortaya çıkmasıdır. Gözetim, kamusal alanın her alanında (*yollar, caddeler, alışveriş merkezleri*), gözetim teknolojilerinin genişlemesinin bir sonucudur (Mutlu, 2019: 8). Gözetim toplumu, toplumun genel kamusal alanında uyguladığı her türlü denetim durumudur. Kurumsallaşmış devletin bürokratik mekanizmaları gözetim ve denetimin bir sonucu olarak pek çok pratikleri kitleler üzerinden yürütmektedir. Gündelik hayatta vatandaşların her türlü pratiklerini kayıt altına alan, fişleme sürecini devreye sokan, depolama sisteminin varlığı ile görünür olan gözetimin her türlü pratikleri kapitalizmin başka bir boyutunu ortaya çıkarmaktadır. Gerek özel işletmeler gerekse kamusal kurumlar, gözetim değerleri ile kitleleri izlemekte, yönlendirebilmekte ve bazı durumlarda da manipüle edebilmektedir.

Bir toplumun gözetim pratikleri ile baskı altına alınması, iktidar ve onun bürokratik kurumlarının ilk istenci olarak karşımıza çıkar. İktidar ve iktidar lehtarları kurumlar, toplumdaki bireylerin her türlü pratiklerinden haberdar olmak istemekte, ideoloji verilerinin işlenmesi noktasında mevcut durumun kontrolü üzerinden süreci bir denetim alanı içerisine almak istemektedirler.

Vatandaşların gizlilik ve özel alanlarını tanımayan totaliter rejimler, her şeyi bilen ve gören George Orwell’in “*Büyük Bilader*”inin korkunu gerçeğini ortaya koymaktadır (Shenk, 2006: 33). Toplumsal formasyonlarda yaşanabilecek dönüşüm pratiklerinin yüksek olduğu bir ülke olarak karşımıza çıkan İran’da mevcut rejim hayatın her anında gözetim ve denetim mekanizmalarını açığa çıkarmakta, süreci büyük bir yıldırma güdüsü ile yürütmektedir. İran’da mevcut rejimin temel değer ve ideolojik verilerini işleme noktasında önemli bir yere sahip olan medya, bu ideoloji ve değersel pratikleri işleme noktasında önemli bir araç olarak karşımıza çıkmaktadır. Özellikle muhafazakâr ve İstihbarat örgütünün kontrolü içerisinde süreci yöneten gazeteler ve basın organları mevcuttur. İran’da reformist söylem ve ideolojik pratikleri işleyen gazetelerde birer gözetim algısı içerisinde yer almakta, pek çok reformist gazetede İstihbarat örgütünün raporları sonucunda kapatılmaktadır. Bu gazeteler arasında önemli bir yere sahip olan ve reformistlerin sesi olarak değerlendirilebilecek pek çok gazetede mevcuttur.

“Ettelaat Gazetesinden Bir Görünüm”

Kaynak: khabariha. ir/20778/

Yukarıda açıkça görülüyor ki 4 Aralık 2013 tarihli İran İstihbaratına yakınlığı ile bilinen Ettelaat gazetesinde İran Devrim Muhafızlarına bağlı Kudüs komutanı Kasım Süleymaniye övgüler dolu sözler sarf edilmiş, yapmış olduğu görevin bilincinin toplum tarafından benimsenmesi için çaba harcanmıştır. Genel olarak İran İstihbaratına yakınlığı ile bilinen gazeteler İran’ın dış politik süreçlerine sürekli olarak

atıflarda bulunmaktadır. Amaç ülke içerisinde yaşayan halkın kontrollü olarak desteğini almak ve bu destekle bölgedeki hedeflerine ulaşma çabası içerisinde oluşlarıdır. Özellikle gazeteler ve medya kanalları aracılığı ile dinsel söylemler ile toplumsal direncin sağlanması, genç nesiller için ise özendirici ifadelerle gençler üzerinde hâkimiyet kurma çabası içerisine girilmektedir. Bu gazetede göze çarpan alt başlıklar şunlardır:

“Kasım Süleymani hakkında genel bilgiler”

“Görevi”

“Batı medyası tarafından nasıl görüldüğüne dair bilgilere yer verilmiştir”.

Bu gazete ile birlikte Kasım Süleymani 'ye bir kahraman edası yüklenmek istenmektedir. Batı medyası tarafından nasıl görüldüğüne ait bilgilere' de yer verilen gazete de;

“Washington Post: ‘General Süleymani Ortadoğu’ da güçlü adam”

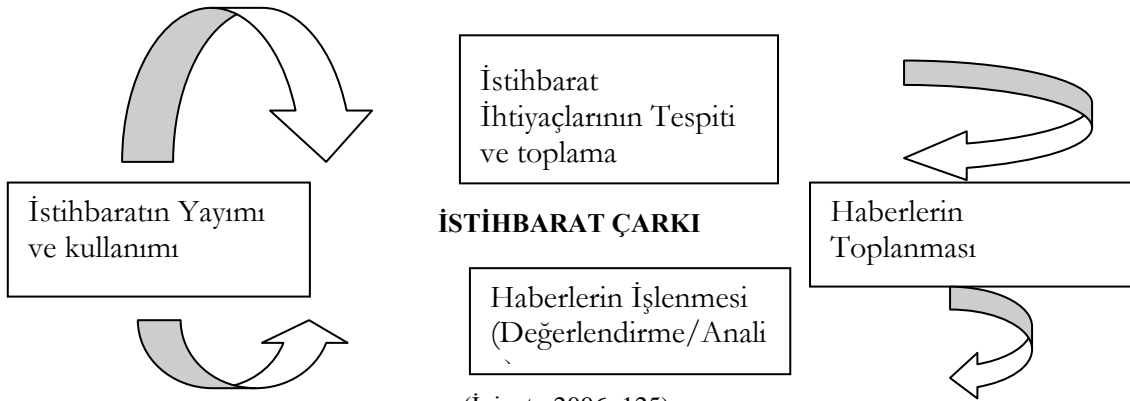
“Financial Times: ‘General Süleymani İran uyruklu bir kahraman”

“BBC: ‘Tümgeneral Kasım Süleymani görülemez, ancak hissedilebilir güçlü adam”

İstihbarat ve İstihbarat Örgütleri

İstihbarat, uzun süreli ve kesintisiz olarak devam eden, bilginin elde edilmesi, işlenmesi ve değerlendirme süreçleri ile karşımıza çıkan, elde edilen içeriklerin yeni istihbaratı faaliyetler ile ülke menfaatleri doğrultusunda analizi ve devamlılığın sağlanmasıdır. İstihbarat, bilgi yönlü her türlü faaliyet olup, geniş kapsamlı enformasyondur (Aköz, 2019: 14).İstihbaratın özünde bilgi toplama, toplanan bilgilerin analiz edilmesi ve böylelikle bilginin etkin ve verimli bir şekilde sahada kullanılmasıdır. İstihbarat, devletin gözetim sistemlerinin bir kullanım mecrasıdır ve özünde gözetim ve denetim olgusu bulunmaktadır.

Devlet İstihbaratı, devletin bütünlüğünü, rejimin emniyetini sağlamak için, milli politika ile tespit edilen milli hedefleri elde etmek üzere devlet organlarının yaptığı istihbaratın tümüdür (Gezici, 2013: 19). Bu boyutu ile devlet istihbaratları, devletlerin bütünlüğü ve milli faydalarını koruma güdüsü içerisinde hareket eden, her türlü pratikleri devletin çıkarları doğrultusunda yapma ile yükümlü emniyet güçleridir. İstihbarat faaliyetleri, uzun soluklu ve kesintisiz bir şekilde süren çabalardır ve dört safhadan oluşmaktadır. Bu safhalar, istihbarat ihtiyaçlarına dönük bilgilerin tespiti, ikinci aşama haber alma ve ham bilgileri değerlendirme süreci, üçüncü aşama, elde edilen ham bilgilerin analizi, dördüncü aşama ise, elde edilen bilgiler doğrultusunda değerlendirilen içeriklerin yeni istihbarat ihtiyaçlarına yönelik tespitlerdir (Gezici, 2013: 21).

İstihbarat örgütlerinin başarısında ülke içi ve dışı espionaj faaliyetlerindeki etkililik ölçüleri ve dış politikayı şekillendirebilme dereceleri etkilidir. Güçlü bir istihbarat örgütünde iç ve dış politikayı etkin bir şekilde yönetebilirken, etkisiz bir istihbarat örgütü ise iç ve dış politik süreçleri yönetebilme, şekillendirebilme ve denetimi konusunda yetersizdir.

İstihbarat örgütleri, genel olarak iç ve dış istihbarat birimleri olarak görülürken, askeri, politik, ekonomik, kültürel olarak da kendi içerisinde ayrılabilir. Ekonomik istihbarat, küresel finans kuruluşları ve küresel sistemlerin hareket odak noktalarının tespiti, durumu ve analizi üzerinde araştırma evrelerinin ortaya konması ile oluşurken, politik istihbarat ise, siyasi arenada gerçekleştirilecek her türlü propagandasal süreçlerin yorumlanması, analizi üzerinde durmaktadır.

İran İstihbarat Teşkilatı

İran, mevcut konumundan ötürü, güç merkezi odaklı gelişmelerin yoğun olarak yaşandığı ve bu süreçte pek çok medeniyetleri kendi içerisinde barındırmasından ötürü, güçlü bir İstihbarat örgütünü her zaman istemiştir. İran'da ilk istihbarat örgütü Pers döneminde ortaya çıkmıştır. (Boz, 2014: 271). Pers Krallığı döneminde bir İstihbarat ağının kurulması, imparatorluğun önemli bir konuma gelmesinde etkili olmuştur.

Savak'ın Logosal Görünümü

1957 yılında CIA yardımı ile kurulan SAVAK İran için en gizli ve gizemli İstihbarat örgütü olarak karşımıza çıkmaktadır. Şah Pehlevi zamanında ABD tarafından kurulan SAVAK, CIA güdümünde hareket etmiştir. Tahran merkezli bir örgütlenme olarak karşımıza çıkann Savak'ın kurucuları arasında Teymur Bahtiyar gibi askeri kökenli yetişen subaylar etkili olmuştur.

Teymur Bahtiyar Görseli

(One News Box, 2018)

Savak, Ali Asgari'nin kaybolması sonrasında ismi duyulmaya başlamıştır. Hakkında fazla bilgi olmaması dolayısı ile en gizemli istihbarat örgütleri arasında yer almıştır. Savak, Şah rejiminde toplumsal düzendeki aksaklıkların baş sorumlusu olarak görüldü ve pek çok Savak Ajanı Ayetullah Humeyni'nin 1979 yılında İran'da devrimi gerçekleşmesi ile birlikte yurtdışına kaçmıştır (Gezici, 2013: 236-237)

Devlet Güvenlik ve İstihbarat Teşkilatı (SAVAK)'ın kurulmasına ilişkin tasarı 10 Şubat 1335'te İran Senatosu tarafından onaylanmıştır. SAVAK'ın görevleri şu şekilde belirlenmiştir.

Madde 1: Ülkenin güvenliğini korumak ve halka zarar verebilecek herhangi bir komplo önlemek için Başbakanlığa bağlı ülkenin bilgi ve güvenliği adı altında bir örgüt kurulacak ve örgütün başkanı Başbakan Yardımcısı olacak ve İmparatorluk Vatani Majesteleri tarafından atanacaktır.

Madde 2 Ülkenin bilgi güvenliği ve organizasyonu şu görevleri yapmaktadır:

- Ülkenin güvenliği için gerekli olan bilgileri incelemek ve toplamak.
- Bir dizi casusluk türü içeren eylemlerin peşinde olması ve ülkenin bütünündeki emirlere karşı hareket eden unsurların işleyişini önlemek.

- Yasadışı topluluklar tarafından ilan edilen ve / veya örgütlenip yönetilen nüfusun faaliyetlerinin engellenmesi ve eylemleri veya uygulamaları Anayasa'ya aykırı olan nüfusların oluşumunun engellenmek.
- Ülkenin güvenliğine karşı komploları önlemek (سواک-چه- سازمانی-ب-ود-چ-گوندهو-ت-ا-س-پس-شد).

Pehlevi'nin Batılılaşma ve modernleşme döneminde İran'daki aykırı sesleri izleme, kontrol etme amacı ve süreç içerisinde güç kazanma güdüsü ile oluşturulan SAVAK, CIA ile koordineli çalışmıştır. Şah rejiminin yıkılması ile 1980 yılında SAVAMA'ya dönüşmüştür. SAVAMA'ya dönüşümle birlikte CIA koordineli istihbaratın operasyonel boyutu kısırlaşmıştır. 1979 İran devrimi ile birlikte sosyo-kültürel ve sosyo- ekonomik toplumsal formasyonlarda belirgin bir dönüşüm ortaya çıkmış, SAVAMA bu dinamikler çerçevesinde şekillenmiştir.

İran İstihbarat Örgütü Vevak (Vezaret-e Ettela'at va Amniat-e Keshvar) Savak'ın ortadan kaldırılmasından sonra İran Devrimi ile birlikte Ayetullah Humeyni döneminde kurulan bir istihbarat örgütüdür. VEVAK'ın diğer ismi halk tarafından genellikle MOİS olarak bilinir. Vevak İran devleti için İstihbarat toplamak, dini rejimi ayakta tutmak ve rejimin bölgedeki jeopolitik hedeflerini gerçekleştirmek amacıyla kurulmuştur. VEVAK ile birlikte İran'ın operasyonel gücü artmış, bölgede etkin bir istihbarat örgütü haline gelmiştir. Yurt içi ve yurt dışı espionaj hareketlerinde "örgütsel gizlilik" bu istihbarat örgütünü diğer istihbarat örgütlerinden ayırmıştır.

Mois (Vevak) Müdürlükleri ve Alt Birimleri

Müdürlüklerin Adı	Birimin İsmi
Güvenlik	Güvenlik Ofisi, Operasyon Ofisi
Karşı İstihbarat (Espionaj Birimi)	Karşı İstihbarat Birimi
Dış Operasyonlar	Avrupa Ofisi, Afrika Ofisi, Amerika Birleşik Devletleri Ofisi, Orta Doğu Ofisi, Filistin Ofisi/İsrail Ofisi, Asya ve Pasifik Ofisi
Güvenlik Araştırma(Soruşturma Müdürlüğü)	Güvenlik Soruşturma Ofisi, Şikâyetler Ofisi
Teknoloji Müdürlüğü	Yeni Teknoloji Ofisi, Casusluk Teknoloji Ofisi
Siyasi Müdürlüğü	Siyasi Ofisi
Değerlendirme ve Stratejik İşler Müdürlüğü	Değerlendirme Ofisi
Eğitim/ Terbiye Müdürlüğü	Eğitim Ofisi
Araştırma Müdürlüğü	Araştırma Ofisi
Arşiv ve Belgeler Müdürlüğü	Arşiv ve Belge Ofisi
Finans Yönetim Müdürlüğü	Finans (Maliye Ofisi)
Hukuk Parlamento İlişkisi Müdürlüğü	Hukuk İlişkileri Ofisi, Parlamento Bürosu İlişkiler Ofisi /Rüşvet Araştırma Ofisi
Kültür ve Sosyal İlişkiler	Kültürel Ofis/ Sosyal Ofis
Personel Müdürlüğü	Personel Ofisi

اطالعات وزارت تشکیالت کلی ساختار <http://www.varzesh11.blogfa.com>

Yukarıda belirtmiş olduğumuz İran İstihbaratı Mois birimleri ile ilgili bir hususa dikkat çekmek zorundayız. Mois İstihbarat Birimleri içerisinde yer alan Kültür Müdürlüğüne bağlı kültür ofisi birimi İran'da mevcut gazeteler üzerinde araştırmalarla yükümlü bir birimdir. Gazeteler veya diğer basın mecraları, bu birimde çalışan personel yetkilileri tarafından araştırma ve soruşturmalara tabii tutulurlar. Bu soruşturmaları İran Kültür Bakanlığı doğrudan yürütebileceği gibi İran İstihbarat biriminin raporları ölçeğinde Kültür Ofisi de açabilir, ya da raporlar sunarak hükümet mecralarını bilgilendirerek sürece yön verilmektedir. İran İstihbarat Örgütü VEVAK' ta medya ile yakın bir ilişki içerisinde olmuştur.

İstihbarat rgt İle Bağlantılı Paramiliter Gruplar (İran Besic Gçleri)
“ Besic Paramiliter Grubundan Bir Görünüm ”

Kaynak: (Majidyar, 2017)

İran Besic Milis güçleri, 1979 yılında İmam Humeyni tarafından kurulan ve İnan'da en çok bilinen gruptur. Bu grup doğrudan İnan Devrim Muhafızları bağlı olup, Devrim muhafızları ile ilişkilidir. Paramiliter bir oluşumdur, yani yarı resmi statdedirler. 11 yaşından büyük olan gönüllü genç yaştaki çocuklar da bu paramilitar askeri grup içerisinde yer alabilmektedir. İnan- Irak savaşı yıllarında aktif bir görev almıştır.

Kamusal ve özel alanın her yerinde aktif bir şekilde görev almaktadır. İnan'da baskı grupları olarak görülmektedir. İnan'da mevcut siyasal rejimin pratiklerini uygulama noktasında kamusal ortamlarda bir “gözetleme ve denetleme” birimi olarak görülebilir.

Pek çok reformist gazeteci ve basın organlarına yönelik baskı ve şiddet olaylarına da karışmış olan Besic güçleri, devletin birer ideolojik aygıtı olarak görünmektedir. Gücünün ve yetkilerinin sınırlı olmadığı söylenbilir. Qasım Soleimani suikastından hemen önce Bağdad' da şii milisler tarafından gerçekleştirilen ABD Büyükelçiliği saldırısında bu ve buna benzer paramiliter gruplarında olduğu hem bölge hemde yabancı basın tarafından dillendirilmiştir. Irak'ta görev yapan şii paramiliter grupların Qasım Soleimani kontrolünde olduğu, bölgenin şiiileştirme politikalarının bir uzantısı olarak bu grupların Irak Yemen, Suriye ve Filistin gibi bölgelerde de etkin bir rol oynadığını da belirtmekte fayda var.

İnan'da mevcut paramiliter gruplar arasında yer alan Besic milis grupları 2010 yılında Mehdi Kerrubi ve diğer muhalif gazetecilere yönelik eylemleri ile de görünür bir hal almıştır. Etemad ve diğer reformist gazete ve siyasetçilerin üzerinde kamusal bir güç alanı yaratma güdümünde hareket etmektedirler.

Ansar-İ Hizbullah

Ansar-i Hizbullah İnan'da muhafazakar tabanlı paramiliter bir gruptur. İslam rejiminin pratiklerini koruma, yönetme ve denetim konusunda kendisine bir rol biçen bu radikal grup, Batı medyasında göre “Baskı Grubu” olarak adlandırılmaktadır (BBC News, 1999).

Ansar-i Hizbullah gibi paramiliter gruplar, reformistler için “muhbir” İslami rejimsel pratikleri uygulama noktasında kendisine rol biçen radikal bir grup olarak değerlendirilmektedir. İnan siyasetinde

ve toplumunda etkili olan bu grup, reformist bakanlara da saldırılar düzenlemiştir. İslam rejiminin karşıtı olan her türlü birey ve gruplara karşı bir baskı aygıtı olarak karşımıza çıkmaktadır.

Toplumsal yaşamda sapma olarak değerlendirilebilecek her türlü pratiğin karşısında duran Ansar-i Hizbullah yasal bir zeminde hareket etmemesine rağmen, bilinirliği yüksek bir örgüttür. Gündelik hayatın her alanında bir ‘‘değersel ve ideolojik gözetim aracı’’ olarak görülebilecek bu örgütün kendisine ait gazete ve dergileri bulunmaktadır.

Araştırmanın Metodolojisi

Araştırmanın Amacı

Araştırmanın amacı, İran’da kamusal alanda etkin bir rol oynayan istihbarat ve paramiliter grupların medyaya yönelik tutumlarını ortaya çıkararak, İran’daki mevcut medya özgürlüğünün seviyesinin tespitidir.

Araştırmanın Önemi

Kitle iletişim araçlarının gelişimi ile birlikte toplumsal formasyonlardaki dönüşümler daha keskin bir şekilde gerçekleşmektedir. İktidar ve iktidar erkleri de kitle iletişim ortam ve araçlarında üretilen her türlü içerik ve söylemleri yakından takip etmektedir. İktidarlar, kendi perspektiflerine uygun bir ideolojik ve değersel içerik ve söylem pratiklerini kitle iletişim araçlarında görmek istemekte, bu doğrultu da basına doğrudan baskı uygulayabileceği gibi, kamusal bir güç olarak bürokratik mekanizmaları da belirgin bir şekilde çalıştırabilmektedir. İran’da basın özgürlüğüne yönelik ciddi tedbirler alınmakta, bunu da çoğu zaman paramiliter ve istihbarat örgütünün raporlarına dayanarak gerçekleştirmektedir. İran’da medya ve basın mecralarının bir tahakküm altına alınmak istenmesi, rejimin değersel pratiklerine uygun bir ortam inşa etme çabası ve bunu yaparken paramiliter ve diğer kamusal güç erklerinin de kullanılması ülkede değersel çatışmalarının genişlemesine de sebep olmakta, toplumdaki çeşitli gruplar arasındaki çatışma evreleri de artmaktadır.

Araştırmanın Sınırlılıkları

Araştırma, İran’daki İstihbarat örgütleri ve diğer paramiliter grupların medyaya yönelik tutum ve baskılarının tespiti ile sınırlandırılmıştır. Araştırmamızda İran İstihbaratı MOIS, VEVAK ve Ansar-i Hizbullah gibi paramiliter grupların medya’ya yönelik tutumları araştırmamızın sınırlılıklarını oluşturmaktadır.

Araştırmanın Yöntemi

Araştırma’da literatür taraması yöntemi kullanılmıştır.

Bulgular

Bu bölümde İran rejiminden sonra (1979-) İran’da mevcut paramiliter organizasyonların medya ve basına yönelik izlemiş olduğu pratikler üzerinde durulacaktır.

Bulgu 1 İfade Özgürlüğüne Yönelik Engellere İlişkin İçeriksel Sunum

Kaynak: Mahazeri, (2013).

Kaynak: (Reporters Without Borders, 2020)

Sınır Tanımayan Gazeteciler İran’da 16 gazetecinin tutuklanmasından sonra İran’ı ifade özgürlüğünü engellemekle suçlamış ve bu süreçte İstihbarat örgütünün de etkin olduğunu ifade etmişlerdir (Mahazeri, 2013). VEVAK döneminde İran’da pek çok gazeteci öldürülmüş, gazetelere yoğun baskı ve sansürleme girişimlerine gidilmiştir. Bu dönemde gazetelere yönelik baskı ve sansür girişimlerinin yoğun olarak görüldüğü dönem Ali Fallahian dönemi olup (Veisi, 2011: 177), günümüzde de durum pek değişken görülmemektedir.

Kaynak: (Yaghoubi, 2013)

Bulgu 2 Reformist Tous Gazetesinin Kapatılması

1998 yılında İran'da günlük reformist yayın yapan Tous gazetesi, ülkenin çıkar ve güvenliğine aykırı içerik sunduğu gerekçesi ile kapatılmıştır. Güvenlik birimleri basımevine girerek gazetesinin yayınlanmasını engellemiş, gazete çalışanları sorgulanmış (İfex, 1998) ve gazetesinin pek çok çalışanı Devrim Muhafızları tarafından tutuklanmıştır (ifex, 1998). Tous gazetesinin kapatılmasında gerekçeli karar olarak sunulan "ülkenin çıkarları ve güvenliğine aykırı tutumun" aslında Eski Fransa Başkanı Valery Giscard d'Estaing ile yapılan röportaj etkili olmuştur (Daniszewski, John, 1998). Tous gazetesinin kapatılma sürecinde de İran'da ki mevcut rejimin ideolojik ve bürokratik aygıtları (D.M.O)¹ ve diğer paramiliter organizasyonların etkin olduğunu söyleyebiliriz.

Bulgu 3 Salam Gazetesinin Kapatılması (1999)

Salam gazetesi İran'da reformist bir gazeteydi. Günlük olarak çıkarılan gazetede 9 Şubat 1991 yılında yayın hayatına başlamış, reformist ve liberal okuyucular tarafından ilgi ile karşılanan bir gazete olarak yerini almıştır. Tahran merkezli olarak yayın hayatına başlayan Salam gazetesi, İslam Devriminin ardından yayımlanan ilk reformist gazete özelliğini içermektedir (Menashri, 2001: 326).

Salam gazetesinin kapatılması sürecinde İstihbarat Bakanı Ali Fallahiyan'ın danışmanı olan Saeed Emami²,nin de etkin bir isim olduğu da vurgulanmaktadır (Veisi, 2011: 177). Salam gazetesinin kapatılması sonrası İran'da kitlesel eylem ve gösteriler düzenlenmiş ve Tahran Öğrenci Hareketleri olarak anılan süreç ortaya çıkmıştır. Bu süreçte Salam gazetesinin yayın yönetmeni Abbas Abdi³ başta olmak üzere pek çok gazeteci tutuklanmış ve süreçte İstihbarat Bakanlığı(MOİS) tarafından hazırlanan raporlar/şikâyetler etkili olmuştur (RadioFreeEurope RadioLiberty, 1999). Veisi (2011: 186); Salam gazetesinde çalışan ve o dönemde önemli bir görgü tanığı olarak, Salam gazetesinin kapatılma sürecini şu şekilde aktarmaktadır. "İstihbarat ajanları birkaç kez benim oturduğum binaya geldiler ve komşularıma beni sordular. Arkadaşlarım çoğu hapisteydiler ve her cumartesi bir araya geldiğimiz Mohammed Atrianfar, Behzad Nebavi ve Isa Sharkhiz gibi reformist gazete editörlerinin çoğu tutuklanmıştı. Her an gözaltına alınabileceğimi biliyordum".

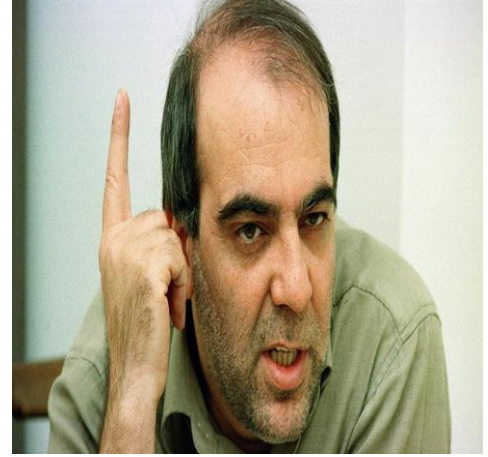
¹ **D.M.O:** Devrim Muhafızları Ordusu, 1979 İran Devriminden sonra İslam İnkılaplarını koruma ve gözetmek için Humeyni tarafından kurulan Askeri bir birliktir. İran- Irak Savaşı ve Suriye iç savaşında etkin bir rol oynadığı gibi, ülke için espionaj faaliyetlerinde oldukça etkindir. Muhammed Ali Caferi Devrim Muhafızları Komutanıdır.

² **Saeed Emami (1958-1999)** : İran İstihbarat Bakanlığında 1984-1994 yılları arasında çalışmış ve bir takım cinayetlerden sorumlu tutulan üst düzey yetkilidir. Cinayetlerle ilgili herhangi bir kanıt mevcut olmamakla birlikte hikâyenin boyutları tüm gizemini korumaktadır.

³ **Abbas, Abdi:** İranlı reformist gazeteci, düşünür ve fikir adamıdır. Salam gazetesinin genel yayın yönetmenliği yapmıştır.

Ansar-i Hizbullah, Temmuz 1999 yılında İran öğrenci hareketleri sırasında etkin bir rol oynamış, göstericilere şiddet uygulamıştır. (en.wikipedia.org, 2020). 1999 yılında Tahran merkezli olarak gerçekleşen öğrenci hareketlerinin ana sebebi, teokratik rejimin baskıcı tutumu ve reformist bir gazete olan Salam gazetesinin kapatılmasıdır. Pek çok kesim Salam gazetesinin kapatılmasında Ansar-i Hizbullah'ın etkili olduğunu belirtmektedir.

Kaynak: (wisgoon.com, 2015)

Kaynak: (IRNA, 2018)

Bulgu 4 Ensar-i Hizbullah Örgütü Destekli Yalesarat Dergisi

Kaynak: (baharnews, 2014)

2015 yılında Fransız mizah dergisi Charlie Hebdo'ya düzenlenen saldırıda Ansar-i Hizbullah örgütü eylemi desteklemiştir. Ansar-i Hizbullah grubuna yakın gazete ve dergiler de bu saldırının meşruluğunu gündeme getirmiştir. Yalesarat, Ansar-i Hizbullah'ın ideolojik ve değersel pratiklerinin içeriksel üretiminin gerçekleştiği bir dergidir. Bu derginin bir özelliği de reformist düşünür ve gazetelerin görüşlerini reddederek, Ansar-i Hizbullah güdümündeki dergi ve gazetelerde "bir gözetim alanı ve ötekileştirme" söylemlerinin alt yapısal olarak sunulmasıdır. Ansar-i Hizbullah ve diğer kamusal etkinlik mekanizmalarının toplum içerisinde rejimin değerlerine yönelik katı tutum ve pratikleri, ötekiler üzerinde bir savunmasızlık örüntüsü kurması bağlamında önemlidir. Savunmasızlık örüntüsünün, gözetim ve diğer kamusal etkinlik alanlarının süreçte etkin bir gözetim algısı ile görünür olması, ülkede değerlerde aşınma, toplumsallaşma eğiliminin azalması ve devletin değersel pratikleri ile toplumun belirli bir kesimi arasında değerlerin çakışması sonucunu doğurmaktadır. Nitekim ekonomik göstergeli son toplumsal eylemlerde "İsrail ve ABD" bayraklarının kamusal alanda görünür olması, büyük bir reddedişin göstergesidir.

Bulgu 5 Ettemad Gazetesinin Kapatılması Süreci

Etamad gazetesi 2002 yılında Tahran’da kurulan reformist bir gazete özelliğini sergilemekteydi. İran’da reformist söylem ve içeriklerle tanınan Etamad gazetesi, medya ve basın ihlalleri yaptığı gerekçesi ile kapatılmıştır. Gazete Mahmud Ahmedinejat hükümetine meydan okuyan, açık sözlü bir gazete olmasının yanında Ahmedinejat’ın rakibi konumunda olan Mehdi Koruibi (Ulusal Güven Partisi) ile bağlantılı idi. Bu durum Ettemad gazetesinin hedef alınmasında etkili olmuştur. Zaten İslam Devrimi yıldönümünde hem Mehdi Korruibi hemde siyaset ortağı Mir Hossein Mousevi Besic güçleri tarafından saldırıya uğramışlardı. Bu gazetenin bir diğer özelliği ise Muhalefet (Reformist) lider Mehdi Korruibi’nin oğlunun yayın yönetmeni olmasıydı (BBC News, 2010). Besic paramiliter gruplarının toplumda muhalif kesimlerin siyasetçilerine ve basın mecralarına yönelik gözetim ve baskı tutumu açıkça görülmektedir.

İran Devrim Muhafızları yetkililerinden Masoud Jazayeri Ettemad gazetesinin kapatılması ile ilgili olarak, yabancı medya kurum ve kuruluşları ile bağlantılı olanları ‘casus/ajan’ olarak nitelendirmiştir. Bu durum bizlere gazetecilik mesleğine ilişkin mevcut rejimin bürokratik alanlarında sergiledikleri tutumları göstermesi açısından önemlidir (Saeed, 2010).

(BBC News, 2010)

SONUÇ

Toplumsal formasyonlarda yaşanabilecek dönüşüm pratiklerinin yüksek olduğu bir ülke olarak karşımıza çıkan İran’da mevcut rejim hayatın her anında gözetim ve denetim mekanizmalarını açığa çıkarmakta, süreci büyük bir yıldırma güdüsü ile yürütmektedir. İran’da mevcut rejimin temel değer ve ideolojik verilerini işleme noktasında önemli bir yere sahip olan medya da durduğu yere göre bir gözetim ve denetim döngüsü içerisinde yerini almaktadır.

Medya ve basına yönelik uygulanabilecek bir gözetim mekanizması medyanın mülkiyet karakteri, organizasyonel hedefler, rejimsel pratik sunumlarının ağırlık dereceleri veya rejimsel değerlere bir karşıt içerik üretiminin varlığı doğrultusunda oluşmaktadır. Bu doğrultuda gözetim-denetim mekanik değeri istihbarat örgütleri olabileceği gibi, bürokratik örgütlerde olabilmektedir. Bazen de paramiliter güdümlü örgütsel yapılarda bu süreçte etkili olabilmektedir.

Pek çok eleştirel teoriyene göre polis ‘devletin hizmetkârıdır’ (Kerezsi, 2018: 35). Ancak bu tür paramiliter grupların kamusal alanda var olması, kendilerine özgü dergi ve gazeteler çıkarması ve diğer görüşlere ilişkin sabit bir ideolojik ve değersel karakterde ilerlemesi, diğer medya ve basın kuruluşları üzerinde bir kamusal tahakküm alanının inşası noktasında önemlidir. Her türlü ötekileştirme pratikleri de bir nevi gözetim ve baskı durumunu ortaya çıkaracaktır.

Araştırmamızda İstihbarat ve paramiliter grupların ülkede tek bir ideolojik ve değersel ortam oluşturma güdüsünde basın ve diğer medya gruplarına yönelik her türlü tahakküm alanı yaratma amacı içerisinde giriştiği faaliyetler ortaya çıkarılmıştır. İran’da basına yönelik her türlü kamusal gücün kullanılması, her türlü reformist söylem ve pratiklere karşı tahammülsüz olunması ve bu doğrultu da sert önlemler alınması ülkede çok sesliğin azalmasına, farklı ideolojik ve değerlere sahip bireylerin toplum nezdinde değersiz hissine kapılmasına ve toplumsal formasyonlarda belirgin bir aşınma sürecinin ortaya çıkacağı da bir gerçektir. Nitekim İran’da son yıllarda yaşanan etnik, sosyal, kültürel ve ekonomik eksenli toplumsal hareketlenmelerde de bu süreçler etkili olmuştur. Ayrıca süreç içerisinde paramiliter

organizasyonların ve devletin bürokratik mekanizmalarının ortak bir güdüm içerisinde muhalif basına yönelik gerçekleştirdikleri tutum, toplumda kamusal bir etkinlik alanını yok olmasına sebebiyet vermiştir.

KAYNAKÇA

- Aköz, S. (2019). Stratejik İstihbarat Türü Olarak Siyasi İstihbarat. Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Alkan, F. (2018). Panaptikon'dan Synoptikon'a Gözetim Toplumu ve Gözetimin Farkındalığı Üzerine Bir Araştırma, Yüksek Lisans Tezi. Gümüşhane: Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Baharnews (2014). <http://www.baharnews.ir/news/66328/%20بریک-حمایت-تد-الله-حزب-اند-صار-حمایت-تد-بریک-20> - <http://www.baharnews.ir/news/66328/%20بریک-حمایت-تد-الله-حزب-اند-صار-حمایت-تد-بریک-20> (05.03.2020) adresinden erişildi.
- BBC News (1999). Debate hots up in Iranian media. <http://news.bbc.co.uk/2/hi/world/monitoring/391618.stm> (20.04.2020) adresinden alındı
- BBC News. (2010). Reformist newspapers banned in Iran. BBC News: http://news.bbc.co.uk/2/hi/middle_east/8544420.stm (10.06.2020) adresinden erişildi.
- Boz, H. (2014). İstihbarat Örgütleri. (Ed. Özdağ, Ü.). *İran İstihbarat ve Güvenlik Bakanlığı: VEVAK 7* İçinde, (s. 271-300). Ankara: Kripto Yayınları.
- Çelik, R. (2014). Gözetim Toplumu ve İnternet: Yeni İletişim Ortamlarında Gözetimin Dönüşümü, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), (Danışman: Doç. Dr. Mehmet Özçağlayan), İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- en.wikipedia.org (2020). Ansar-e Hezbollah. <https://en.wikipedia.org/wiki/Ansar-eHezbollah>. (11.06.2020) adresinden erişildi.
- Daniszewski, J. (1998). Iranian Publishers Fear New Crackdown. Los Angeles Times Web Sitesi: <https://www.latimes.com/archives/la-xpm-1998-oct-15-mn-32745-story.html> (07.03.2020) adresinden erişildi.
- Fruen, L. (2020). Incredible moment Iranian students refuse to step on US and Israeli flags amid anti-government marches as Trump warns the country's leaders not to kill its protesters. Mail Online: <https://www.dailymail.co.uk/news/article-7878729/Iranian-students-refuse-step-Israeli-flags-Trump-warns-not-kill-protesters> (20.06.2020) adresinden erişildi.
- Gezici, A. (2013). *Dünyayı Yöneten Derin Güç İstihbarat*. Ankara: Tutku Yayınları.
- Gürçınar, P. (2015). Althusser ve Marks'ın İdeoloji Kavramlarının Karşılaştırılması. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 8(41): 449-457.
- ifex. (1998). Clampdown on Iranian media deepens. Two weeklies closed; fourth "Tous" journalist detained. <https://ifex.org/clampdown-on-iranian-media-deepens-two-weeklies-closed-fourth-tous-journalist-detained/> (04.03.2020) adresinden erişildi.
- Ifex. (1998). Daily newspaper "Tous" closed down. <https://ifex.org/daily-newspaper-tous-closed-down/> (06.05.2020) adresinden alındı
- IRNA. (2018). <https://www.irna.ir/news/83050351/1-سلام-مروژنام-از-ع-بدی-ع-باس-روایت/> (03.03.2020) adresinden alındı
- İvren, B. (2019). Sosyal Medyada Gözetim: Facebook Veri Politikasına Yönelik Kullanıcıların Gizlilik Endişeleri ve Gözetim Farkındalığı Üzerine Bir Araştırma, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İzmir: Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- İyiyat, B. (2006). *Bir Vatanı Karşılıksız Sevmek / Türk İstihbarat Tarihi*. Ankara: Platin Yayınları
- Kerezsi, K. (2018). Beyond Common Sense: Surveillance Societies, University of Maribor Press, Bildiriler Kitabı, 27-28 September 2018. (s. 30-41). University of Maribor.
- Kır, H. (2010). Stratejik Denetim ve Denetimde Risk Odaklılık. *Denetim Dergisi*, (4): 47-61.
- Mahazeri, R. (2013). Black Sunday' the day Iran arrested journalists. Euro News: <https://www.euronews.com/2013/02/01/black-sunday-the-day-iran-arrestedjournalists> (02.05.2020) adresinden erişildi.
- Majidiyar, A. (2017). Increasing Role of Iran's Basij Force in Syria War. Middle East Institute: <https://www.mei.edu/publications/increasing-role-irans-basij-force-syria-war> (06.06.2020) adresinden erişildi.
- Menashri, D. (2001). *Post Revolutionary Politics In Iran: Religion, Society and Power*. New York: Routledge.

- Mutlu, N. T. (2019). Gözetim Toplumu Olgusunun The Truman Show, Devlet Düşmanı ve Kartal Göz Filmleri Üzerinden Analizi, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
- One News Box. (2018). Teymur Bakhtiar, first president of SAVAK. One News Box Web Sitesi: <http://onenewsbox.com/2018/06/10/> (06.06.2020) adresinden erişildi.
- RadioFreeEurope RadioLiberty. (1999). *Iran Report: July 12, 1999*. <https://www.rferl.org/a/1342936.html> (20.06.2020) adresinden erişildi.
- Reporters Without Borders. (2020). More Iranian journalists arrested, mistreated in prison. <https://rsf.org/en/news/more-iranian-journalists-arrested-mistreated-prison> (05.06.2020) adresinden alındı
- Veisi, R. M. (2011). The Elections Fallout Journalists On Their Struggle For Democratic Change. (Ed. Michaelson, M.). *From Guerrilla Journalism In Tehran To Exile Journalism In Prague.10* içinde (s.175-189). Berlin: Friedrich- Ebert- Stiftung Department For Middle East And North Africa. Ayrıca Bak. <https://library.fes.de/pdf-files/iez/08560.pdf>
- Saeed, D. K. (2010). Iran steps up pressure on journalists. The Guardian: <https://www.theguardian.com/media/2010/mar/08/iran-pressure-journalists> (01.04.2020) adresinden erişildi.
- Shabed, B. (2016). *15 Temmuz Darbe Girişimin İran'da Yansımaları*. Kütahya: Gelişim Stratejileri Araştırma Merkezi.
- Shenk, D. (2006). "Surveillance Society". EMBO Reports, 7(Special), 31-35. https://www.researchgate.net/publication/6966412_Surveillance_society_adresinden_06.06.2020 tarihinde erişildi.
- Sönmez, B. (2016). Gözetim Toplununun Günümüz Tüketim Dinamikleri Bağlamında Yorumlanması. *Selçuk İletişim Dergisi*, 9(2): 262-284.
- The Time Of İsrail. (2016).Iranian scholar refuses to tread on Israeli, US flags. <https://www.timesofisrael.com/iranian-scholar-refuses-to-tread-on-israeli-us-flags/> (10.04.2020) adresinden erişildi.
- اطالعات وزارت تشکیالت کلي ساختار <http://www.varzesh11.blogfa.com> (20.01.2020) adresinden erişildi.
- <http://wisgoon.com/pin/7203941/> (10.06.2020) adresinden erişildi.
- Yaghoubi, J. (2013). ۴۴ مطبوعات تاریخی روز ۴۴. اطلاعات وزارت ب یانیه تا ق تل اولین از ایران؛ https://www.bbc.com/persian/iran/2014/01/140105_144_serial_murders_newspaper (10.01.2020) adresinden erişildi.

EK 1 “ Gözetim ve Baskı Politikaları Karşısında Savunmasızlık Örüntüsünün Bir Uzantısı Olarak İdeoloji ve Değerlerin Kırılmasına Başladığı İran”

Kaynak: (The Time Of İsrail, 2016)

Kaynak: (Fruen, 2020)